

Sygn. akt VI Ka 792/19

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 lutego 2021 r.

Sąd Okręgowy w Jeleniej Górze w VI Wydziale Karnym Odwoławczym w składzie:

Przewodniczący – Sędzia Tomasz Skowron (spr.)

Sędzia Klara Łukaszewska

Sędzia Andrzej Żuk

Protokolant Jolanta Kopec

przy udziale prokuratora Prokuratury Rejonowej w L.Ł. C.

po rozpoznaniu w dniach 15 września 2020 r., 10 grudnia 2020 r. i 20 stycznia 2021 r.

sprawy **Ł. S.** ur. (...) w L.

s. Z., B. z domu Ś.

oskarżonego z art. 156 § 1 pkt 2 kk

z powodu apelacji wniesionych przez prokuratora i pełnomocnika oskarżycieli posiłkowych

od wyroku Sądu Rejonowego w Lubaniu

z dnia 2 października 2019 r. sygn. akt II K 403/17

I. utrzymuje w mocy zaskarżony wyrok wobec oskarżonego **Ł. S.**,

II. zwalnia oskarżycieli posiłkowych **G. K.**, **K. K. (1)** i **K. K. (2)** od kosztów sądowych za postępowanie odwoławcze i stwierdza, że koszty te w całości ponosi Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

Formularz UK 2	Sygnatura akt	VI Ka 792/19	
Załącznik dołącza się w każdym przypadku. Podać liczbę załączników:	2		

1. CZEŚĆ WSTĘPNA	
0.11.1. Oznaczenie wyroku sądu pierwszej instancji	
Wyrok Sądu Rejonowego w Lubaniu z dnia 2 października 2019r. sygn. akt II K 403/17	
0.11.2. Podmiot wnoszący apelację	
# oskarżyciel publiczny albo prokurator w sprawie o wydanie wyroku łącznego	
# oskarżyciel posiłkowy	
# oskarżyciel prywatny	
# obrońca	
# oskarżony albo skazany w sprawie o wydanie wyroku łącznego	
# inny	

0.11.3. Granice zaskarżenia			
0.11.3.1. Kierunek i zakres zaskarżenia			
# na korzyść # na niekorzyść	# w całości		
# w części	#	co do winy	
#	co do kary		
#	co do środka karnego lub innego rozstrzygnięcia albo ustalenia		
0.11.3.2. Podniesione zarzuty			
Zaznaczyć zarzuty wskazane przez strony w apelacji			
#	art. 438 pkt 1 k.p.k. – obraza przepisów prawa materialnego w zakresie kwalifikacji prawnej czynu przypisanego oskarżonemu		
#	art. 438 pkt 1a k.p.k. – obraza przepisów prawa		

	<p>materialnego w innym wypadku niż wskazany w art. 438 pkt 1 k.p.k., chyba że pomimo błędnej podstawy prawnej orzeczenie odpowiada prawu</p>	
#	<p>art. 438 pkt 2 k.p.k. – obraza przepisów postępowania, jeżeli mogła ona mieć wpływ na treść orzeczenia</p>	
#	<p>art. 438 pkt 3 k.p.k. – błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, jeżeli mógł on mieć wpływ na treść tego orzeczenia</p>	
#	<p>art. 438 pkt 4 k.p.k. – rażąca niewspółmierność kary, środka karnego, nawiązki lub niesłusznego zastosowania albo niezastosowania środka zabezpieczającego, przepadku lub innego środka</p>	

#	art. 439 k.p.k.				
#	brak zarzutów				
0.11.4. Wnioski					
#	uchylenie	#	zmiana		
2. Ustalenie faktów w związku z dowodami przeprowadzonymi przez sąd odwoławczy					
0.12.1. Ustalenie faktów					
0.12.1.1. Fakty uznane za udowodnione					
Lp.	Oskarżony	Fakt oraz czyn, do którego fakt się odnosi	Dowód	Numer karty	
1.		Ł. S.	Uderzenie pokrzywdzonego pięścią w głowę w trakcie zdarzenia w dniu 3 września 2016r.	Opinia biegłego Ryszarda Pastwy	k. 478- 479
0.12.1.2. Fakty uznane za nieudowodnione					

Lp.	Oskarżony	Fakt oraz czyn, do którego fakt się odnosi	Dowód	Numer karty	
1	Ł. S.	Wydatki poniesione przez rodzinę pokrzywdzonego w trakcie jego pobytu w szpitalu po zdarzeniu w dniu 3 września 2016r.	Zeznania świadków: G. K. K. K. (2) K. K. (1)	k. 498v.- 499 k.499 k.499	
0.12.2. Ocena dowodów					
0.12.2.1. Dowody będące podstawą ustalenia faktów					
Lp. faktu z pkt 2.1.1	Dowód	Zwięźle o powodach uznania dowodu			
1	Opinia biegłego Ryszarda Pastwy	Brak powodów do zakwestionowania wniosków opinii przedstawionej przez biegłego. Biegły patomorfolog wydał opinię w oparciu o dokumentację medyczną zebraną przez właściwe podmioty świadczące pomoc			

		medyczną. Wnioski tej opinii są logiczne, jasno i czytelnie uzasadnione.	
0.12.2.2. Dowody nieuwzględnione przy ustaleniu faktów (dowody, które sąd uznał za niewiarygodne oraz niemające znaczenia dla ustalenia faktów)			
Lp. faktu z pkt 2.1.1 albo 2.1.2	Dowód	Zwięzłe o powodach nieuwzględnienia dowodu	
1	Zeznania świadków: G. K. k. 498v.- 499 K. K. (2) k.499 K. K. (1) k.499	Świadkowie ci w swoich zeznaniach złożonych przed Sądem Okręgowym nie potrafili dokładnie wskazać jakie wydatki ponieśli w związku z leczeniem A. K. po zdarzeniu z dnia 3 września 2016r. Operowanie przez nich ogólnymi stwierdzeniami „wszystkie	

		<p>pieniądze z opieki szły na męża”, „nie pamiętam ile wydawaliśmy na pampersy, maści”, „nie pamiętam ile wydawaliśmy na tatę” nie pozwoliło na ustalenie jaką rzeczywistą szkodę w sensie materialnym ponieśli oni na skutek działania oskarżonego.</p>	
<p>STANOWISKO SĄDU ODWOŁAWCZEGO WOBEC ZGŁOSZONYCH ZARZUTÓW i wniosków</p>			
Lp.	Zarzut		
1	<p>Błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, a mający wpływ na jego treść, poprzez niezasadne i sprzeczne ze zgromadzonym materiałem dowodowym uznanie, iż Ł. S. nie działał w zamiarze spowodowania u</p>	<p># zasadny # częściowo zasadny # niezasadny</p>	

A. K. obrażeń
ciała o jakich
mowa w art.
156§1 pkt. 2
kk., podczas gdy
wszechstronna
analiza
okoliczności
zdarzenia, w
tym fakt zadania
pokrzywdzonemu
ciosu w głowę
i spowodowania
jego upadku na
twarde podłoże,
motyw działania
oskarżonego,
działanie
wewnątrz
pomieszczenia w
którym
znajdowały się
liczne
przedmioty i
elementy
wyposażenia,
przemawiają za
uznaniem, iż
oskarżony
przewidywał i
godził się ze
spowodowaniem
u
pokrzywdzonego
obrażeń ciała w
postaci złamania
kości
ciemieniowej i
skroniowej
lewej, ostrego
krwiaka
podtwardówkowego
nad prawą
półkulą mózgu z
efektem masy i
przemieszczeniem
struktur
środkowych nad
lewą stroną

	oraz stłuczenia mózgu.		
Lp.	Zarzut		
2	<p>Obraza przepisu prawa materialnego, wyrażonego w art. 46§1 k.k., poprzez zaniechanie orzeczenia wobec Ł. S. obowiązku naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem w całości, w sytuacji, gdy pokrzywdzeni G. K., K. K. (1), U. A., K. K. (2), Ł. K. i R. K. działając na podstawie art. 52§1 kpk złożyli, z zachowaniem terminu określonego w art. 49a k.p.k., wniosek o orzeczenie wobec oskarżonego takiego środka.</p>	<p># zasadny</p> <p># częściowo zasadny</p> <p># niezasadny</p>	
Lp.	Zarzut		
	<p>Rażąca niewspółmierności orzeczonej wobec Ł. S. kary 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności, na</p>	<p># zasadny</p> <p># częściowo zasadny</p> <p># niezasadny</p>	

skutek
przecenienia
przez Sąd I
instancji
występujących w
sprawie
okoliczności
łagodzących,
takich jak: fakt
częściowego
przyznania się
oskarżonego do
popelnienia
zarzucanego mu
czynu oraz
relatywnie
młody wiek
oskarżonego, a
niedocenienia
okoliczności
obciążających,
takich jak:
uprzednia
karalność
oskarżonego za
przestępstwa
umyślne, wysoki
stopień winy
oskarżonego
oraz znaczny
stopień
społecznej
szkodliwości
czynu
wyrażający się
rodzajem i
charakterem
dobra prawnego
naruszonego
przestępstwem,
sposobem
działania
sprawcy,
znaczną agresją
działaniem z
oczywście
błahego powodu
oraz ogromem
negatywnych
konsekwencji

	<p>wynikających z przypisanego mu przestępstwa, przez co kara 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności nie może zostać uznana za spełniającą swój cel w zakresie prewencji indywidualnej jak i generalnej.</p>		
<p>Zwięźle o powodach uznania zarzutu za zasadny, częściowo zasadny albo niezasadny</p>			
<p>Zarzut z pkt 1 apelacji prokuratora zostanie omówiony razem z zarzutem z pkt II apelacji pełnomocnika oskarżycieli posiłkowych w późniejszej części uzasadnienia.</p> <p>Zarzut alternatywny zaś zostanie omówiony łącznie z zarzutem z pkt III apelacji pełnomocnika</p>			

oskarżycieli
posiłkowych.

Odnosząc się zaś
do zarzutu z
pkt 2 apelacji
prokuratora
stwierdzić
należy, że nie
zasługuje on na
uwzględnienie.

Beneficjentem
obowiązku
naprawienia
szkody i
zadośćuczynienia
może być
wyłącznie
pokrzywdzony, a
wiec osoba,
która doznała
szkody lub
krzywdy. Czyn
sprawcy musi
bezpośrednio
uderzać w dobro
prawne
pokrzywdzonego
lub wprost mu
zagrozić (zob.
wyrok Sądu
Apelacyjnego w
Gdańsku z dnia
19 września
2018r. sygn. II
AKa 177/18, LEX
nr 2668716).

Osoby najbliższe
mogą dochodzić
od oskarżonego
w trybie art. 46§1
k.k. obowiązku
naprawienia
szkody w formie
zadośćuczynienia
za ich krzywdę
przy skazaniu
za przestępstwo
spowodowania

śmierci. Nadal jednak nie są oni pokrzywdzonymi w rozumieniu art. 49§1 k.p.k., ale mogą wstąpić do procesu, wykonując prawa zmarłego pokrzywdzonego (art. 52§1 k.p.k.). Mogą trym samym wystąpić z wnioskiem o zobowiązanie skazanego do zadośćuczynienia ich krzywdzie (art. 446§4 k.c.), a nadto o naprawienie przez niego szkody w zakresie określonym w art. 446§1 i 3 k.c. (zob. wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 30 września 2015r. sygn. II AKa 232/15, LEX nr 1950399).

Orzekanie o środku kompensacyjnym w trybie art. 4601 k.k. następuje na zasadach prawa cywilnego co wynika wprost z treści wskazanego przepisu.

Zadośćuczynienie
zatem co trafnie
spozstrzegł sąd
rejonowy może
być przyznane
zgodnie z
przepisem art.
446§4 k.c.
najbliższym
członkom
rodziny
zmarłego wtedy,
gdy śmierć
nastąpiła w
wyniku działania
sprawcy. Zatem
wtedy, gdy
pomiędzy
zachowaniem się
sprawcy a
śmiercią
pokrzywdzonego
istnieje
adekwatny
związek
przyczynowy.
Takiego związku
w
przedmiotowej
sprawie brak.
Ł. S. w
konsekwencji
został uznany za
winnego
„jedynie”
przestępstwa
polegającego na
nieumyślnym
spowodowaniu
ciężkich obrażeń
ciała – z art.
156§2 k.k.

Tym samym
bark jest
podstaw do
zasadzenia od
oskarżonego na
rzecz
oskarżycieli

posiłkowych i
pozostałych
osób
najbliższych
zmarłemu
pokrzywdzonemu
zadośćuczynienia,
którego domaga
się pełnomocnik
oskarżycieli
posiłkowych w
piśmie z dnia 24
marca 2017r. (k.
212 – 214).

Zeznania
świadków G. K.
(k. 498v.-
499), K. K. (2)
(k.499), K.
K. (1) (k.499)
nie pozwoliły
na ustalenie
wysokości
rzeczywistej
szkody
poniesionej
przez osoby
najbliższe
pokrzywdzonemu
w związku z
jego pobytem
w szpitalu po
zdarzeniu w
dniu 3 września
2016r. Wobec
tego nie można
orzec obowiązku
naprawienia
szkody w
oparciu o
przepis art. 46§1
k.k.

Wniosek

O uchylenie
zaskarżonego
wyroku i

zasadny

<p>przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi I instancji</p>	<p># częściowo zasadny # niezasadny</p>	
<p>Zwiąże o powodach uznania wniosku za zasadny, częściowo zasadny albo niezasadny.</p>		
<p>Sąd odwoławczy uznał ustalenia sądu rejonowego za prawidłowe. Materiał dowodowy zgromadzony w sprawie nie wymagał uzupełnienia w większym zakresie niż uczynił do sąd odwoławczy. W związku z tym nie wystąpiły jakiegokolwiek przesłanki przemawiające za uchyleniem zaskarżonego wyroku i przekazaniem sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.</p>		
<p>Lp.</p>	<p>Zarzut</p>	
	<p>Na podstawie art. 438 pkt 2 k.p.k. obraza</p>	<p># zasadny</p>

<p>przepisów postępowania, która mogła mieć wpływ na treść wyroku, tj. art. 366 kpk w zw. z art. 167 kpk w zw. z art. 193 § 1 k.p.k. w zw. z art. 201 k.p.k. poprzez zaniechanie przeprowadzenia przez Sąd I instancji dowodu z urzędu w postaci dowodu z opinii uzupełniającej biegłych sądowych z zakresu medycyny sądowej wydających już opinię w przedmiotowej sprawie lub też przeprowadzenia dowodu z opinii innego zespołu biegłych, w szczególności na okoliczność ustalenia, czy obrażenia doznane przez A. K. w dacie zdarzenia, tj. złamanie kości ciemieniowej i skroniowej, ostry krwiałk podtwardówkowy nad prawą półkulą mózgu z efektem masy i przemieszczeniem struktur środkowych nad</p>	<p># częściowo zasadny</p> <p># niezasadny</p>
---	--

	<p>lewą stroną oraz stłuczenie mózgu doprowadziły ostatecznie pośrednio do jego zgonu w dniu 23.03.2017 r. lub czy mogły być przyczyną pierwotną dalszych chorób nabytych przez zmarłego, które ostatecznie doprowadziły do jego zgonu, wobec faktu, że opinia zespołu biegłych z Uniwersytetu (...)w B. jest niepełna, niejasna i niespójna, a tym samym nie może stać się samodzielną podstawą do przyjęcia, że pomiędzy zgonem A. K., a działaniem oskarżonego nie wystąpił związek przyczynowo – skutkowy.</p>		
Lp.	Zarzut		
	<p>Na podstawie art. 438 pkt 3 k.p.k. błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, który mógł mieć</p>	<p># zasadny # częściowo zasadny # niezasadny</p>	

wpływ na treść
wyroku przez
ustalenie, że:

a) przyjęcie,
że oskarżony
Ł. S. działał
nieumyślnie, co
doprowadziło do
wadliwego
przyjęcia
kwalifikacji
prawnej z art.
156 § 2 k.k.,
podczas gdy z
przeprowadzonych
dowodów wnika,
że oskarżony
Ł. S. z całą
pewnością miał
świadomość, że
silnym
uderzeniem A.
K. noże
doprowadzić do
ciężkiego
kalectwa
określonego w
art. 156 § 1
k.k., a nawet jego
śmierci (art. 156
§ 3 k.k.), a tym
samym działał
za zamiarem
ewentualnym,
gdyż
przewidywał
popelnienie
przestępstwa
oraz jego skutku
i godził się
na to, co
uzasadniałoby
przypisanie
oskarżonemu
odpowiedzialności
z art. 156 §
3 wobec śmierci
pokrzywdzonego;

b) nie istnieje związek przyczynowo – skutkowy pomiędzy czynem popełnionym przez oskarżonego, a śmiercią A. K., podczas gdy związek taki jest oczywisty, gdyż do śmierci A. K. nie doszłoby, gdyby nie działanie oskarżonego, co wynika wprost z dokumentacji medycznej zgromadzonej w aktach sprawy oraz zakresu doznanych przez pokrzywdzonego obrażeń;

c) przyjęcie, że biegli wykluczyli możliwość związku śmierci pokrzywdzonego w wyniku działania oskarżonego, podczas gdy opinia sporządzona przez biegłych była niepełna i niespójna, a jej wnioski uznać należy za pozbawione logiki, zaś sami biegli nie wykluczyli możliwości, że

czyn
oskarżonego
pośrednio
doprowadził do
śmierci
pokrzywdzonego,
a jedynie uznali,
że ich zdaniem
bezpośredniej
przyczyny
śmierci nie
można ustalić
wobec braku
protokołu z
sekcji zwłok;

d)
pokrzywdzona
G. K. nie
wyraziła zgody
na
przeprowadzenie
sekcji zwłok,
podczas gdy nie
jest to prawdą,
nie wynika z
żadnego dowodu
przeprowadzonego
w sprawie, jak
również stoi w
jawnej
sprzeczności z
pismem
pełnomocnika
oskarżycieli
posiłkowych z
dnia 24.03.2017
r.
(wystosowanego
dzień po śmierci
pokrzywdzonego),
w którym
pełnomocnik w
pkt. IV zwracał
się do Sądu
z wnioskiem o
„zwrócenie się
do Szpitala (...),
w którym zmarł
A. K. (dane i

	<p>adres szpitala w aktach sprawy) o nadesłanie protokołu z sekcji zwłok A. K. i przeprowadzenie dowodu z tego dokumentu na jego treści”, co potwierdza tym samym, że oskarżyciele subsydiarni nie tylko nie oponowali przeprowadzeniu sekcji zwłok, ale jej wyraźnie zażądali i oczekiwali na jej rezultaty w postaci protokołu z sekcji zwłok.</p>		
Lp.	Zarzut		
	<p>Na podstawie art. 438 pkt 4 k.p.k. rażąco niewspółmierność kary orzeczonej wobec oskarżonego, poprzez orzeczenie kary 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności, która to kara jest rażąco łagodna w stosunku do stopnia winy oskarżonego oraz społecznej szkodliwości zarzucanego mu</p>	<p># zasadny # częściowo zasadny # niezasadny</p>	

	<p>czynu, podczas gdy znaczny stopień społecznej szkodliwości przypisanego mu czynu, jego uprzednia karalność oraz względy indywidualno-prewencyjne, a zwłaszcza wymagania co do społecznego oddziaływania sankcji karnej wskazują na konieczność zastosowania wobec oskarżonego kory pozbawienia wolności w wymiarze co najmniej 6 lat pozbawienia wolności (przy przyjęciu kwalifikacji prawnej z art. 156 § 3 kk), która w należyty sposób spełni cel społecznego oddziaływania oraz zadania represyjno-wychowawcze wobec oskarżonego.</p>		
<p>Związłe o powodach uznania zarzutu za zasadny, częściowo</p>			

zasadny albo niezasadny	
<p>Odnosnie zarzutu z pkt I apelacji pełnomocnika oskarżycieli posiłkowych</p> <p>Nie dostrzegł sąd odwoławczy aby sąd meriti naruszył wskazane w zarzucie pkt I apelacji przepisy. Przede wszystkim stwierdzić należy, że wbrew twierdzeniom skarżącego opinia biegłych z Uniwersytetu (...)w B. w pierwszych dwóch odpowiedziach na postawione pytania (k. 391) rozstrzyga w sposób definitywny podnoszoną w omawianym zarzucie kwestię. Biegli wskazali, że z uwagi na odstąpienie od sekcji zwłok nie ustalono przyczyny, która doprowadziła do załamania funkcji życiowych pokrzywdzonego i jego śmierci</p>	

w dniu 29
marca 2017r.
i w związku
z tym nie
ma możliwości
ustalenia
związku
przyczynowo
skutkowego
pomiędzy
doznanymi w
dniu 3 września
2016r. urazem
głowy a zgonem
jaki miał miejsce
w odległym
czasookresie w
dniu 29 marca
2017r.

Po drugie
kwestia ta nie
ma znaczenia dla
rozstrzygnięcia
przedmiotowej
sprawy, gdyż
istotnym jest
możliwość
przypisania
oskarżonemu, iż
miał zamiar
spowodowania
takich a nie
innych obrażeń
ciała
ewentualnie
przewidywania
nastąpienia
określonego
skutku.

Oдноśnie
zarzutów z pkt 1
apelacji
prokuratora oraz
pkt II apelacji
pełnomocnika
oskarżycieli
posiłkowych

Wspólny dla obu apelacji jest zarzut błędu w ustaleniach faktycznych polegający na ustaleniu przez sąd meriti, że oskarżony Ł. S. nie działał w zamiarze spowodowania u A. K. obrażeń ciała o jakich mowa w art. 156§1 pkt 2 k.k.

Wbrew zarzutom obu apelacji sąd okręgowy nie dopatrzył się błędów w ustaleniach faktycznych dokonanych przez sąd rejonowy.

Na wstępie rozważań sąd okręgowy zwraca uwagę, iż zadaniem sądu odwoławczego, jako sądu II instancji jest prześledzenie sposobu dojścia do prawdy materialnej, jaki doprowadził sąd I instancji do wydania takiego, a nie innego orzeczenia. Nie jest zatem rolą sądu odwoławczego ponowna własna

ocena
zgromadzonego
w sprawie
materiału
dowodowego,
wyprowadzanie
wniosków
płynących z
też oceny,
a w dalszej
kolejności
czynienie
ustaleń
faktycznych.
Takowe stanowi
bowiem
wyłączną
prerogatywę
sądu
orzekającego.
Sąd okręgowy
zapoznając się
zarówno z
treścią
zgromadzonego
w sprawie
materiału
dowodowego,
jakim
dysponował sąd
meriti, jak
również z
pisemnymi
motywami
wyroku
dokonuje więc
kontroli tego,
czy sąd
rozpoznający
sprawę
przeprowadził w
sposób wnikliwy
i wszechstronny
wszystkie
dowody i
okoliczności
ujawnione w
trakcie
rozprawy,
należy je

rozważył i ocenił,
a w dalszej
kolejności, czy
na ich podstawie
poczynił
prawidłowe
ustalenia
faktyczne, które
przyczyniły się
do
kategorycznego
rozstrzygnięcia o
sprawstwie i
winie osoby
oskarżonej czy
obwinionej.

Błąd w
ustaleniach
faktycznych
przyjętych za
podstawę
orzeczenia to
błąd, który
wynika bądź to
z niepełności
postępowania
dowodowego,
bądź też z
przekroczenia
granic
swobodnej
oceny dowodów.
Może on więc
być wynikiem
nieznajomości
określonych
dowodów lub
nieprzestrzegania
dyrektyw
obowiązujących
przy ocenie
dowodów (art.
7 k.p.k.), np.
błąd logiczny
w rozumowaniu,
zlekceważenie
niektórych
dowodów, danie
wiary dowodom

nieprzekonującym,
bezpodstawne
pominięcie
określonych
twierdzeń
dowodowych,
oparcie się na
faktach w istocie
nieudowodnionych
itd. W
orzecznictwie
trafnie podnosi
się, że zarzut ten
jest słuszny tylko
wówczas „gdy
zasadność ocen i
wniosków,
wyprowadzonych
przez sąd
orzekający z
okoliczności
ujawnionych w
toku przewodu
sądowego nie
odpowiada
prawidłowości
logicznego
rozumowania”,
nie może on
natomiast
sprowadzać się
do samej
polemiki z
ustaleniami
sądu (wyrok
Sądu
Najwyższego z
24 marca 1975r.,
sygn. II KR
355/74, OSNPG
9/1995 poz.
84), przy czym
jest to aktualne
jedynie przy
zarzucie błędu
o charakterze
dowolności.
Tego typu zarzut
co do błędu
w ustaleniach

faktycznych to
bowiem, jak
zasadnie się
wskazuje, nie
sama odmienna
ocena materiału
dowodowego
przez skarżącego
lecz wykazanie ,
jakich
konkretnych
uchybień w
świetle wskazań
wiedzy i
doświadczenia
życiowego
dopuścił się sąd
w dokonanej
ocenie materiału
dowodowego
(wyrok Sądu
Najwyższego z
22 stycznia
1975r., sygn.
I KR 197/74,
OSNKW 5/1975
poz. 58).

Biegli z
Uniwersytetu
(...)w B. w swojej
opinii wskazali,
iż zebrany w
sprawie materiał
nie pozwala na
ustalenie, że
istnieje związek
przyczynowy
pomiędzy
zachowaniem się
oskarżonego w
dniu 3 września
2016r. a
śmiercią
pokrzywdzonego
A. K. w dniu 29
marca 2017r.

Biegli z
Uniwersytetu

(...)w B.
stwierdzili w
swojej opinii
(k.392), iż z
uwagi na brak
w dokumentacji
medycznej
zmian
pourazowych
powłok głowy
bardziej
prawdopodobnym
jest, że upadek
pokrzywdzonego
i uderzenie
głową o twardą
nawierzchnię
posadzki mogły
być zainicjowane
uderzeniem
pokrzywdzonego
nieuzbrojoną
ręką lub pięścią.

Biegły Ryszard
Pastwa w swojej
uzupełniającej
opinii
przeprowadzonej
w postępowaniu
odwoławczym
(k. 479)
stwierdził, że
z uwagi na
brak obrażeń
zewnątrznych
(nie opisano ich
w dokumentacji
medycznej) w
ogóle nie można
stwierdzić czy
pokrzywdzony
został przed
upadkiem
uderzony przez
oskarżonego
pięścią.

Jednakże jeżeli z
innych dowodów
wynika, że

pokrzywdzony
został uderzony
pięścią w twarz
przed upadkiem
to brak obrażeń
zewnętrznych
wskazuje, że
siła uderzenia
była co najwyżej
umiarkowana.
Upadek nie jest
zaś typowym
następstwem
uderzenia
pięścią w twarz o
sile co najwyżej
umiarkowanej.
Wskazał, że
wszystkie
stwierdzone u
pokrzywdzonego
obrażenia są
skutkiem
uderzenia o
twarde podłoże
wskutek upadku
z pozycji
stojącej.

Kwestia
ustalenia czy
żona
pokrzywdzonego
G. K. nie
wyraziła zgody
na
przeprowadzenie
sekcji zwłok po
śmierci jej męża
nie ma istotnego
znaczenia.

Wbrew
twierdzeniu
zawartemu w
zarzucie apelacji
(pkt II d) pismo
pełnomocnika
G. K. skierowane
do szpitala o
nadesłanie

protokołu sekcji
zwłok nie stoi
w sprzeczności
z tym, że G.
K. mogła złożyć
oświadczenie o
rezygnacji z
przeprowadzania
sekcji.

W wypadku
przestępstwa
spowodowania
ciężkiego
uszczerbku na
zdrowiu (art.
156§1 pkt 1 lub
2 k.k.) sprawca
musi obejmować
świadomością
przynajmniej
możliwość
spowodowania
swoim
zachowaniem
ciężkiego
uszczerbku na
zdrowiu innej
osoby i chęć
takiego skutku
albo na
nastąpienie
takiego skutku
się godzić (zob.
postanowienie
Sądu
Najwyższego z
dnia 9
października
2018r. sygn.
III KK 552/18,
OSNKW
2019/2/9).

Przy
przestępstwie z
art. 156§1 k.k.
sprawca musi
obejmować
swoją

świadomością
przynajmniej
możliwość
spowodowania
swym
zachowaniem
ciężkiego
uszczerbku na
zdrowiu.

Konieczne jest
aby zamiar
sprawcy
obejmował nie
jakikolwiek
naruszenie
czynności
narządów ciała
lub rozstrój
zdrowia, ale w
aspekcie choćby
ewentualnym,
ciężki
uszczerbek na
zdrowiu, w tym
wynikający ze
sposobu jego
działania.

Ponadto, między
zachowaniem
sprawcy a owym
skutkiem musi
istnieć związek
przyczynowy,
choć oczywiście
nie jest
wymagane
uświadomienie
dobie przez
niego
dokładnego
przebiegu tego
związku (zob.
wyrok Sądu
Najwyższego z
dnia 13 stycznia
2011r., sygn.
II KK 188/10,
OSNKW
2011/2/17).

Skoro z zebranej w sprawie dokumentacji medycznej nie wynika aby u pokrzywdzonego A. K. stwierdzono zmian pourazowych powłok głowy stwierdzić należy, że wszystkie stwierdzone u pokrzywdzonego obrażenia zostały spowodowane jego upadkiem i uderzeniem głową o twarda nawierzchnię posadzki. Biegły Ryszard Pastwa wskazał, że uwagi na brak obrażeń zewnętrznych wskazuje, że siła uderzenia była co najwyżej umiarkowana. Biegły ten nadto wywodzi, że upadek taki nie jest typowym następstwem uderzenia pięścią w twarz o sile co najwyżej umiarkowanej. Wszystko to przemawia za tym, że działaniu oskarżonego Ł. S. nie sposób przypisać zamiaru, choćby

ewentualnego spowodowania u pokrzywdzonego ciężkich obrażeń ciała. Ł. S. w żadnym razie swoim zamiarem nie obejmował spowodowanie u pokrzywdzonego A. K. ciężkich obrażeń ciała, za czym jak słusznie zauważa sąd rejonowy w pisemnych motywach zaskarżonego wyroku przemawiają okoliczności zajścia, w tym siła (stosunkowo niewielka) z jaką oskarżony uderzył pokrzywdzonego. Tym samym dokonane w tej mierze ustalenia sądu rejonowego należy uznać za prawidłowe.

Odnośnie zarzutu alternatywnego z apelacji prokuratora oraz zarzutu z pkt III apelacji pełnomocnika oskarżycieli posiłkowych.

Rażąca niewspółmierność kary w

rozumieniu art. 438 pkt 4 k.p.k. zachodzi wówczas, gdy orzeczona kara bądź suma zastosowanych kar zasadniczych i środków karnych wymierzonych przez sąd za przypisane oskarżonemu przestępstwo nie uwzględnia należycie stopnia szkodliwości społecznej czynów oraz nie realizuje w wystarczającej mierze celów kary w zakresie społecznego oddziaływania oraz celów zapobiegawczych i wychowawczych, jakie ma uczynić w stosunku do osoby skazanej. Innymi słowy, tylko wtedy można uznać, że przesłanka rażącej niewspółmierności kary jest spełniona, jeśli z punktu widzenia nie tylko sprawcy, ale i ogółu społeczeństwa, kara jawi się jako niesprawiedliwa,

zbyt drastyczna,
przynosząca
nadmierną
dolegliwość.

Oczywistym jest,
iż zmiana kary w
instancji
odwoławczej nie
może
następować w
każdym
przypadku, lecz
wyłącznie
wówczas, gdy
kara orzeczona
nie daje się
akceptować z
powodu różnicy
między nią a
kara
sprawiedliwą,
różnicy o randze
zasadniczej
rażącej. Taka
sytuacja – w
ocenie Sądu
Okręgowego, nie
ma miejsca w
niniejszej
sprawie, co czyni
niezasadnym
podniesione w
apelacjach
zarzuty
rozpatrywane na
gruncie
wspomnianego
art. 438 pkt 4
k.p.k.

Rażąca
niewspółmierność
kary jest
uchybieciem w
zakresie
konsekwencji
prawnych czynu,
a zatem realnie
można o niej

mówić wówczas,
gdy suma
zastosowanych
kar i środków
karnych,
wymierzonych
za popełnione
przestępstwo,
nie
odzwierciedla
należyście
stopnia
społecznej
szkodliwości
czynu oraz nie
zapewnia
spełnienia celów
kary. Ponadto,
orzeczona kara
lub środek karny
mogą być
uznane za
niewspółmierne,
gdy nie
uwzględniają w
sposób właściwy
zarówno
okoliczności
popełnionego
czynu, jak i
osobowości
sprawcy (zob.
wyrok Sądu
Najwyższego z
dnia 30 czerwca
2009r. sygn.
akt WA 19/09,
OSNwSK
2009/1/1255).

W innym swoim
wyroku Sąd
Najwyższy
stwierdza, że
rażąca
niewspółmierność
kary występuje
wtedy, gdy kara
orzeczona nie
uwzględnia w

należyty sposób stopnia społecznej szkodliwości przypisywanego czynu oraz nie realizuje wystarczająco celu kary, ze szczególnym uwzględnieniem celów zapobiegawczych i wychowawczych.

Pojęcie niewspółmierności rażącej oznacza znaczną, wyraźną i oczywistą, a więc niedającą się zaakceptować dysproporcję między karą wymierzoną a karą sprawiedliwą (zasłużoną).

Przesłanka rażącej niewspółmierności kary jest spełniona tylko wtedy, gdy na podstawie ustalonych okoliczności sprawy, które powinny mieć decydujące znaczenie dla wymiaru kary, można przyjąć, iż zachodzi wyraźna różnica między karą wymierzoną a karą, która powinna zostać

wymierzona w
wyniku
prawidłowego
zastosowania
dyrektyw
wymiaru kary
oraz zasad
ukształtowanych
przez
orzecznictwo
(zob. wyrok
Sądu
Najwyższego z
dnia 22
października
2007r. sygn. akt
SNO 75/07, LEX
nr 569073)

Oczywistym jest,
że cele prewencji
indywidualnej –
wychowawcze i
zapobiegawcze -
które kara ma
osiągnąć w
stosunku do
skazanego mają
zwykle prymat
przed innymi,
zwłaszcza
negatywną
prewencją
generalną
polegającą na
wymierzaniu
nadmiernie
surowych
sanekcji. Sankcja
sprawiedliwa nie
powinna zatem
wykraczać poza
rzeczywistą
potrzebę,
właściwa reakcja
karna to reakcja
celowa,
uwzględniająca
wszystkie
elementy

decydujące o
jej rodzaju i
wymiarze,
sprawiedliwa i
akceptowana
społecznie.

Wbrew
twierdzeniom
skarżących sąd
meriti w sposób
prawidłowy
przeanalizował
wszystkie
okoliczności
mające wpływ na
wymiar kary.

Ł. S. był co
prawda
wcześniej
karany, jednakże
jedynie za
przestępstwa
przeciwko
mieniu i nie
odbywał do
tej pory kary
pozbawienia
wolności.

Stopień
społecznej
szkodliwości
przypisanego
oskarżonemu
czynu sąd
rejonowy ocenił
w sposób
prawidłowy.

Oskarżony
faktycznie
wyrządził
pokrzywdzonemu
poważną
krzywdę i
przysporzył
ogrom
cierpienia,
jednakże uczynił
to w sposób

nieumyślny. Nie
można zgodzić
się z autorami
apelacji, że
stopień
zawinienia
oskarżonego jest
znaczący.

Naruszenie
przez niego reguł
ostrożności nie
miało
charakteru
rażącego a
możliwość
przewidywania
przez niego
nastąpienia tak
poważnego
skutku dla
zdrowia
pokrzywdzonego
była niewielka.
Nie można
również stopnia
społecznej
szkodliwości
przypisanego
oskarżonemu
czynu oceniać li
tylko i wyłącznie
przez pryzmat
finalnego skutku
(spowodowania
ciężkich obrażeń
a później śmierci
pokrzywdzonego)
którego przecież
nie chciał a
możliwości
śmierci nawet
nie przewidywał.

W konsekwencji
wymierzenie
oskarżonemu
kary
bezwzględnie
pozbawienia
wolności w

wymiarze roku i 6 miesięcy, a więc w wysokości połowy kary przewidzianej za przestępstwo z art. 156§2 k.k. (przepis przewiduje karę do 3 lat pozbawienia wolności) nie jawi się jako kara rażąco, niewspółmiernie łagodna. Wręcz przeciwnie w ocenie sądu odwoławczego jest to kara odpowiadająca potrzebom oddziaływania ogólnoprewencyjnego, jak i potrzebom w zakresie oddziaływania wychowawczego i zapobiegawczego na osobę sprawcy.

Reasumując stwierdzić należy, że zarzuty te – rażącej niewspółmierności wymierzonej oskarżonemu kary – również nie zasługiwały na uwzględnienie.

Wniosek

<p>O zmianę zaskarżonego wyroku i skazanie Ł. S. za przestępstwo z art. 158§3 k.k. na karę 6 lat pozbawienia wolności oraz orzeczenie na rzecz każdego z pokrzywdzonych nawiązki w kwocie po 20.000zł.</p>	<p># zasadny # częściowo zasadny # niezasadny</p>	
<p>Zwięźle o powodach uznania wniosku za zasadny, częściowo zasadny albo niezasadny.</p>		
<p>Wyżej już wskazano powody, dla których sąd odwoławczy nie uwzględnił zarzutów apelacji odnośnie błędów w ustaleniach faktycznych, przede wszystkim ustalenia, że Ł. S. nie działał z zamiarem spowodowania u pokrzywdzonego ciężkiego uszkodzenia ciała. Należy jeszcze tylko dodać, że dla przyjęcia</p>		

odpowiedzialności
z art. 158§3
k.k. konieczne
jest ustalenie
związku
przyczynowego
pomiędzy
działaniem
oskarżonego i
przynajmniej
jedną z przyczyn
powodującą
skutek końcowy
(zob. wyrok
Sądu
Apelacyjnego w
Lublinie z dnia
30 października
2010r. sygn. II
AKa 97/06, KZS
2010/1/45).
Powyżej
wskazano już,
że w niniejszej
sprawie
niemożliwym
jest ustalenie
związku
przyczynowego
pomiędzy
działaniem
oskarżonego Ł.
S. w dniu 3
września 2016r.,
a śmiercią
pokrzywdzonego
A. K. w dniu 29
marca 2017r.

Przepis art. 46§2
k.k. pozwala
na zasądzenie
nawiązki na
rzecz osoby
najbliższej
pokrzywdzonemu
tylko wtedy, gdy
śmierć
pokrzywdzonego
nastąpiła w

<p>wyniku popełnionego przez skazanego przestępstwa. Wcześniej już wskazano kilkakrotnie, że takiego ustalenia w niniejszej sprawie nie sposób poczynić.</p>		
<p>4. OKOLICZNOŚCI PODLEGAJĄCE UWZGLĘDNIENIU Z URZĘDU</p>		
<p>1.</p>		
<p>Zwiąże o powodach uwzględnienia okoliczności</p>		
<p>5. ZSTRZYGNIECIE SĄDU ODWOŁAWCZEGO</p>		
<p>0.15.1. Utrzymanie w mocy wyroku sądu pierwszej instancji</p>		
<p>0.11.</p>	<p>Przedmiot utrzymania w mocy</p>	
<p>0.1 Wyrok Sądu Rejonowego w Lubaniu</p>		

<p>z dnia 2 października 2019r. sygn. II K 403/17</p>	
<p>Zwięźle o powodach utrzymania w mocy</p>	
<p>Zarzuty apelacji okazały się niezasadne z powodów wskazanych powyżej. Sąd Odwoławczy nie znalazł też podstaw do ingerowania w treść wyroku z urzędu.</p>	
<p>0.15.2. Zmiana wyroku sądu pierwszej instancji</p>	
<p>0.0.11.</p>	<p>Przedmiot i zakres zmiany</p>
<p>Zwięźle o powodach zmiany</p>	
<p>0.15.3. Uchylenie wyroku sądu pierwszej instancji</p>	
<p>0.15.3.1. Przyczyna,</p>	

zakres podstawa prawna uchylenia	i		
1.1.		# art. 439 k.p.k.	
Zwiąże powodach uchylenia	o		
2.1.	Konieczność przeprowadzenia na nowo przewodu w całości	# art. 437 § 2 k.p.k.	
Zwiąże powodach uchylenia	o		
3.1.	Konieczność umorzenia postępowania	# art. 437 § 2 k.p.k.	
Zwiąże powodach uchylenia umorzenia wskazaniem szczególnej podstawy prawnej umorzenia	o i ze		
4.1.		# art. 454 § 1 k.p.k.	
Zwiąże powodach uchylenia	o		

<p>0.15.3.2. Zapatrywania prawne i wskazania co do dalszego postępowania</p>		
<p>0.15.4. Inne rozstrzygnięcia zawarte w wyroku</p>		
<p>Punkt rozstrzygnięcia z wyroku</p>	<p>Przytoczyć okoliczności</p>	
<p>6. Koszty Procesu</p>		
<p>Punkt rozstrzygnięcia z wyroku</p>	<p>Przytoczyć okoliczności</p>	
<p>II</p>	<p>Na podstawie art. 636§1 k.p.k. z uwagi na nieuwzględnienie apelacji złożonej przez pełnomocnika oskarżycieli posiłkowych należało obciążyć ich w tej części kosztami sądowymi za postępowanie odwoławcze, jednakże względny słuszności spowodowały, że sąd okręgowy zwolnił ich od ponoszenia</p>	

	<p>kosztów sądowych za postępowanie odwoławcze (art. 624§1 k.p.k. w zw. z art. 634 k.p.k.). Na zasadzie art. 636§1 k.p.k. w części dotyczącej nieuwzględnienia apelacji wywiezionej przez prokuratora kosztami sądowymi za postępowanie odwoławcze należało obciążyć Skarb Państwa.</p>	
7. PODPIS		

0.11.3. Granice zaskarżenia		
Kolejny numer załącznika	1	
Podmiot wnoszący apelację	prokurator	
Rozstrzygnięcie, brak rozstrzygnięcia albo ustalenie, którego dotyczy apelacja	Uznanie oskarżonego winnym nieumyślnego spowodowania ciężkich obrażeń ciała, brak orzeczenia obowiązku naprawienia szkody	
0.11.3.1. Kierunek i zakres zaskarżenia		
# na korzyść	# w całości	

# na niekorzyść			
# w części	#	co do winy	
#	co do kary		
#	co do środka karnego lub innego rozstrzygnięcia albo ustalenia		
0.11.3.2. Podniesione zarzuty			
Zaznaczyć zarzuty wskazane przez strony w apelacji			
#	art. 438 pkt 1 k.p.k. – obraza przepisów prawa materialnego w zakresie kwalifikacji prawnej czynu przypisanego oskarżonemu		
#	art. 438 pkt 1a k.p.k. – obraza przepisów prawa materialnego w innym wypadku niż wskazany w art. 438 pkt 1 k.p.k., chyba że pomimo błędnej podstawy prawnej orzeczenie odpowiada prawu		
#	art. 438 pkt 2 k.p.k. – obraza przepisów postępowania, jeżeli mogła ona mieć wpływ na treść orzeczenia		
#	art. 438 pkt 3 k.p.k. – błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia,		

	jeżeli mógł on mieć wpływ na treść tego orzeczenia		
#	art. 438 pkt 4 k.p.k. – rażąca niewspółmierność kary, środka karnego, nawiązki lub niesłusznego zastosowania albo niezastosowania środka zabezpieczającego, przypadku lub innego środka		
#	art. 439 k.p.k.		
#	brak zarzutów		
0.11.4. Wnioski			
#	uchylenie	#	zmiana

0.11.3. Granice zaskarżenia			
Kolejny numer załącznika	2		
Podmiot wnoszący apelację	Pełnomocnik oskarżycieli posiłkowych		
Rozstrzygnięcie, brak rozstrzygnięcia albo ustalenie, którego dotyczy apelacja	Uznanie oskarżonego winnym nieumyślnego spowodowania ciężkich obrażeń ciała, wysokość orzeczonej kary pozbawienia wolności, brak orzeczenia nawiązki na rzecz pokrzywdzonych		
0.11.3.1. Kierunek i zakres zaskarżenia			
# na korzyść	# w całości		

# na niekorzyść			
# w części	#	co do winy	
#	co do kary		
#	co do środka karnego lub innego rozstrzygnięcia albo ustalenia		
0.11.3.2. Podniesione zarzuty			
Zaznaczyć zarzuty wskazane przez strony w apelacji			
#	art. 438 pkt 1 k.p.k. – obraza przepisów prawa materialnego w zakresie kwalifikacji prawnej czynu przypisanego oskarżonemu		
#	art. 438 pkt 1a k.p.k. – obraza przepisów prawa materialnego w innym wypadku niż wskazany w art. 438 pkt 1 k.p.k., chyba że pomimo błędnej podstawy prawnej orzeczenie odpowiada prawu		
#	art. 438 pkt 2 k.p.k. – obraza przepisów postępowania, jeżeli mogła ona mieć wpływ na treść orzeczenia		
#	art. 438 pkt 3 k.p.k. – błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia,		

	jeżeli mógł on mieć wpływ na treść tego orzeczenia		
#	art. 438 pkt 4 k.p.k. – rażąca niewspółmierność kary, środka karnego, nawiązki lub niesłusznego zastosowania albo niezastosowania środka zabezpieczającego, przypadku lub innego środka		
#	art. 439 k.p.k.		
#	brak zarzutów		
0.11.4. Wnioski			
#	uchylenie	#	zmiana